

A Szentföld érdekességei X.

Jeruzsálem templomai I.

IVANCSÓ BAZIL

BETESZDA-FÜRDŐ

Szent János evangéliuma írja le, hogy Jézus meggyógyított egy harmincnyolc év óta béna embert, akinek nem volt embere, aki a segítségére lett volna a tóba lépni a gyógyerejű víz felkavarodása után (Jn 5,1–15). A húsvéti időszak negyedik vasárnapján olvassuk templomainkban ezt az evangéliumi szakaszt, amely arra világít rá, hogy Jézusban meg lehet látni az emberszerető Isten Fiát, vagy meg lehet botránkozni a szombati gyógyításán, amennyiben – az utóbbi esetben – a törvény betű szerinti és szeretet nélküli megtartása az egyedül lényeges. A csoda feltehetőleg a zsidó húsvét ünnepe körüli napokban történt, Jézus nyilvános működésének második évében.

A fürdő története az ószövetségi időkbe nyúlik vissza. Sirák fia könyve dicsérettel emlékezik meg Simon főpapról, aki nagy gondot fordított a templomra: „Megerősítette a templomot... Az ő napjaiban ástak tavat, akkora medencét, mint valami tenger.” (Sir 50,1–3) Ez csakis a Beteszda-fürdő lehetett, amely a templom közelében volt, és kultikus célokat szolgált. Zarándokleírásokból tudjuk, hogy két medencéről volt szó, pontosan öt oszlopocsarnokkal, a templomtér északi oldalán, nem messze a Kedron-patak völgyére nyíló Juh-kaputól (vö. Jn 5,2).

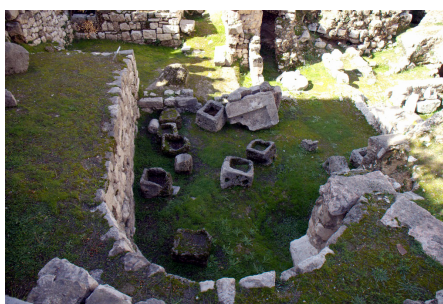
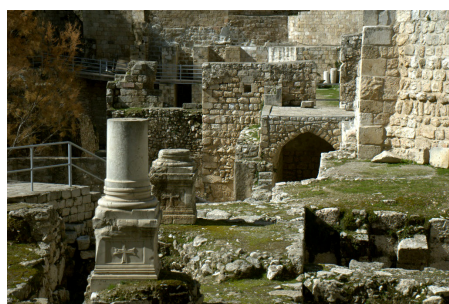
Az evangéliumi csoda emlékére már az 5. század első felében templomot építettek ide. Ez volt az ötödik nagy bazilika, amely a bizánci korban Jeruzsálemet ékesítette. Romjai 1866-ban kerültek elő, ugyanis az arab, majd az oszmán-török invázió után teljesen feledésbe merült az emléke. Igaz, Jeruzsálem eleste és a templom lerombolása (Kr. u. 70), majd – Hadrianus császár rendeletével, melyet a Bar-Kochba-lázadás leverése után hozott – a zsidók városból való kitiltása (Kr. u. 135) után a fürdő is átalakult: már csak rómaiak használhatták, akik a görög gyógyító istennek, Aszklépiosz szentelték. A felszínre került freskó- és mozaikmaradványok, a sokfajta ajándék és a feliratok arról tanúskodnak, hogy

Üdvözítőnk számára is – földi élete során – döntő fontossággal bírt Jeruzsálem, amely Dávid király korától Jézusig és még utána is a zsidók fővárosa és legszentebb városa volt. Maga Jézus is rendszeresen elzarándokolt a zsidó ünnepekre, így – mint minden zsidó ember – ismerte a várost. Jeruzsálemben ma is bőven találunk olyan emlékeket, amelyek Üdvözítőnk egy-egy csodájára vagy életének egy-egy eseményére emlékeztetnek.

Jézus feltehetőleg több csodát is tett Jeruzsálemben; olyanokat is, amelyeknek a helyszíne nincs megnevezve az evangéliumokban, csak a leírását olvashatjuk. Tipikusan ilyen a vakon született ember meggyógyítása (Jn 9,1–41), amelyet a húsvéti időszak hatodik vasárnapján hallhatunk a templomainkban. Néhányan azt állítják, hogy ő az az ember, aki még az imént vakon kéregetett, mások pedig úgy vélik, csak hasonló hozzá (vö. Jn 9,8–9). Ilyen csak egy nagy városban történhetett meg, mint Jeruzsálem. Júdea és Galilea falvaiban viszont mindenki ismerte egymást, vagyis a meggyógyított ember személye egy pillanatig sem lehetett volna kérdéses.

sűrűn látogatott és népszerű szentélye volt ez a pogány rómaiaknak. A fürdő keleti oldalára még szentélyt is emeltek Aszklépiosz számára. Az ásatások során Alexander Janneusz (Kr. e. 103–76) korától egészen a város ostromának koráig (Kr. u. 68) kerültek elő pénzdarabok. A bizánci korban jórészt a fürdő köveiből építették a bizánci bazilikát. Ez az oka, hogy a fürdő is már csak romjaiban lelhető fel, azonban így is a csoda és a János-evangélium hitelességét bizonyítja.

Az evangélium leírásának még egy további érdekessége is van. Az eredeti János-evangéliumban nem szerepel ez a két mondat: „Az Úr anyala időnként leszállt a tóra, és a víz felkavarodott. Aki ezután elsőnek lépett a

fölkavart vízbe, meggyógyult, bármilyen betegségben sínylődött is.” (Jn 5,4) Az eredeti János-evangélium ugyan ma már nincs meg, de a ma meglévő két legrégebbi kódexünk (Sínai és Vatikáni) bizonyítja ezt, amelyek kora a Krisztus utáni 4. század elejére datálható, és amelyekből kimaradt ez a két mondat. Minden valószínűség szerint széljegyzet lehetett tehát, amelyet a későbbiekben bemásoltak az evangéliumba. Szent János apostol tehát feltételezhette, hogy az olvasók tisztában vannak a Betesda-fürdő jelentőségével és gyógyító hatásával. A csoda őáltala írt bevezetése tehát a következő (a * jelnél illesztették be a széljegyzetet): „Később ünnepük volt a zsidóknak, és Jézus fölment Jeruzsálemben. Van Jeruzsálemben a Juh-kapunál egy fürdő, melynek héber neve Betesda. Öt oszlopcsarnok áll mellette. Ott igen sok beteg, vak, sánta és béna feküdt, s a víz mozdulására várt. * Feküdt ott egy ember, aki már harmincnyolc esztendeje volt beteg.” (Jn 5,1-5)

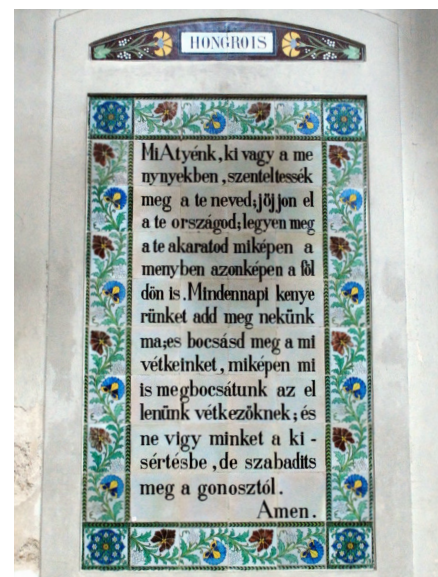
MIATYÁNK-TEMPLOM

Az Úr imájának leírását csak két evangéliumban olvashatjuk: Szent Máténál (Mt 6,9-12) és Szent Lukácsnál (Lk 11,2b-4). Két fontosabb

során mondja el az imát Jézus: „Történt egyszer, hogy valahol éppen imádkozott. Mikor befejezte, egyik tanítványa kérte: Uram, taníts minket imádkozni, mint ahogy János is tanította imádkozni tanítványait.” (Lk 11,1) Tehát ezt az egyik – meg nem nevezett – tanítványa kéri az Úrtól, ismeretlen helyszínen.

Jeruzsálemben mégis felépítettek egy templomot, hogy az Úr imájának állítson emléket. Az ősi templomot még Szent Ilona császárné (Nagy Konstantin császár édesanyja) kezdte el építtetni a 4. században, és a tizenkét apostol tiszteletére szenteltette fel. A perzsák ugyan lerombolták 614-ben, a keresztes lovagok azonban újra felépítették egy fél évezreddel később, 1152-ben, a dán Svend viborgi püspök adományából, aki ma is a templomban van eltemetve. Szaladin szultán korában ismét komoly károkat szenvedett, végül az 1870-es években épült fel ismét egy kármelita kolostorral, mai formáját 1927-ben nyerte el. Igazi érdekesség, hogy a kolostor és a templom jogilag Franciaország birtoka, és nem Izraelé. Ennek jelzésére francia zászló is lobog az udvarán.

Az Úr imája (az ismertebb, Szent Máté szerinti változatban) a görög eredeti mellett több mint

SZENT ANNA-TEMPLOM

Noha a kánoni evangéliumokból nincs adatunk arra, hogy az Istenszülő szülei valaha is éltek volna Jeruzsálemben, Szent Annának is van egy templom szentelve. A hagyomány szerint Szűz Mária születési helyén építette az első kereszteslovag- király, I. Balduin. A román stílusban épült templom a Via Dolorosa elején található, az Oroszlános kapu mellett.

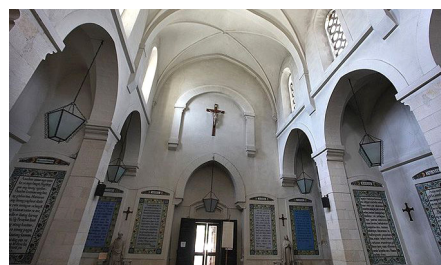
Azonban Szűz Mária születésének a jeruzsálemi helyszíne igencsak kétségbe vonható. A Lukács-evangélium szerint Mária názareti lány volt (vö. Lk 1,26). Az örömhírvétel már a názareti otthonukban történt, miután jeruzsálemi neveltetése befejeződött (ezt és Szűz Mária egész gyermekkorát nem a Lukács-evangélium, hanem egy apokrif irat, a Jakab-protóevangélium írja le). A hagyomány szerint Szent Joákimnak és Annának létezett egy jeruzsálemi háza is. Szűz Mária születésének helyszínére azonban nincs hiteles történeti adat, ami azt jelenti, hogy Jeruzsálemben is született (ha elfogadjuk, hogy valóban volt ott házuk), de akár a kicsiny Názáret falucskában is.

különség van a szövegek között. Az egyik különbség a helyszín. Szent Máté leírásában ez a legszentebb imádság a hegyi beszédben hangzik el, feltehetőleg Galilea valamely hegyoldalában. Szent Lukács azonban nem nevezi meg a helyszínt, és nem is hosszas beszéd

száz nyelven olvasható a templom és a kolostor falain, köztük magyarul is, néhány helyesírási hibával.

Álljon itt most az alig ismert, Szent Lukács szerinti rövidebb változat:

„Atyánk! Szenteltessék meg a te neved.
Jöjjön el a te országod.
Mindennapi kenyérünket add meg nekünk ma.
Bocsásd meg vétkeinket,
mert mi is megbocsátunk minden ellenünk vétkezőnek.
És ne vigy minket kísértésbe.”

MÁRIA MENNYBEVÉTELE TEMPLOM

Az evangéliumok főszereplője természetesen a Megváltónk, Jézus Krisztus, ezért a szentséges Istenanyáról kevés szó esik bennük. Az utolsó, amit tudhatunk róla, hogy a kereszten haldokló Jézus Szent János apostolra bízta őt. (Ez megerősíti, hogy Jézusnak nem voltak testvérei, hiszen ha lettek volna, nem végrendelkezhetett volna így. Akiiket „testvéreknek” neveznek az evangéliumok, unokatestvérek voltak.) Onnantól fogva Szent János apostol a házába fogadta őt (vö. Jn 19,25–27), és haláláig gondoskodott róla. Az Apostolok cselekedeteiben még feltűnik egyszer említés szintjén: Jézus mennybemenetele után az induló egyház tagjaival (apostolokkal, asszonyokkal és Urunk más követőivel) állhatatosan, egy szívvel-lélekkel imádkozik (vö. ApCsel 1,14). A szent hagyományból pedig tudjuk, hogy az ősegyházban – mivel a Megváltó édesanyja volt – a legnagyobb tisztelettel vették körül. Hogy szent fia mennybemenetelénél jelen volt-e, az evangéliumokból és az Apostolok cselekedeteiből nem igazolható, az ünnepi ikonra mégis ráfestjük. Sőt, mivel az ikon soha nem fénykép, hanem teológiai tartalmat akar tanítani, az Istenszülő Szűz átszellemült arccal áll középen, ellentétben a bámészkodó és eget fürkésző tanítványokkal (vö. ApCsel 1,11).

Az Istenanya mennybevételének dogmáját (tévedhetetlen hittanítását) csak 1950-ben mondta ki XII. Piusz pápa. „A Szeplőtelen Istenanya, mindenkor Szűz Mária földi élet-pályája befejezése után testével és lelkével fölvétetett a mennyi dicsőségbe.” Ez azonban nem egy újonnan – a semmiből – feltűnő hittétel volt, hanem azt mondta ki vele a Szentatya, amit az egyház már évszázadok óta hitt és vallott. (Igen ősi ikonok is léteznek az ünnepről.) Szűz Mária mennybevételével két apokrif irat foglalkozik, melyeknek kora a 4. századra datálható; ám ezek is az addigra már létezett hagyományt foglalták írásba.

Jeruzsálemben, a Sion-hegyen már az 5. században elkezdtek építeni egy bazilikát Szűz Mária sírja fölé. Az üres sír ma is látogatható, ám már nem az ősi falak állnak, hanem egy 1910-ben felszentelt ékes bazilika, amely mindmáig a bencés szerzetesek gondozásában van. Az altemplomban egy magyar kápolnát is találunk. Szűz Mária holttestének szobra pedig ott fekszik az altemplomban a ravatalon, ahol a mennybevétel vélt helyszíne van.

Az azonban nem bizonyos, hogy valóban Jeruzsálemben történt-e a szentséges Istenanya halála és mennybevétele. Emmerich Katalin (1774–1824) Ágoston-rendi apáca látomást látott, amely szerint Szűz Máriát Szent János apostol magával vitte Efezusba. (Szent János valóban volt Efezus püspöke, ám a történeti hagyományból inkább az valószínűsíthető, hogy már Mária halála után állt az efezusi keresztény közösség élén.) A várostól háromórányi távolságra, a tengeröböltől egy órára lakott kőházban. A keresztény asszonyok rendszeresen látogatták, és az apostolok is betértek hozzá utazásaik során. Szűz Mária a háza mögött keresztutat létesített tizenkét stációval, melyet naponta imádkozva végigjárt. Három év múltán visszatért Jeruzsálembé, hogy újra végigjárja fia kinszenvedésének állomásait. Támogatni kellett, és többször elájult a fájdalomtól, amint újból átélte fia sorsát. Halála előtt még egyszer visszatért Jeruzsálembé, hogy ugyanezt az útvonalat végigjárja elmélkedve. Ekkor annyira legyengült a lelki fájdalomtól, hogy már a halálra készült. Kiválasztott egy barlangot a közelben temetkezési helyül, amit az apostolok egy kőfaragóval el is készítették. Mire azonban a sírhely elkészült, Mária megerősödött annyira, hogy vissza tudott térni Efezusba. Emmerich Katalin látomása szerint

tehát arra a helyre épült a templom, amelyet maga Mária választott ki, ám a halála – az általános közvélekedéssel ellentétben – nem ott történt, hanem Efezusban, a második jeruzsálemi visszatérés után másfél évvel.

Az apokrif iratok szerint az apostolok felhőkön érkeztek az Istenszülő temetésére, de Tamás nem ért oda időben, így a temetésen nem lehetett jelen. Kérésére felnyitották számára az Istenszülő barlangsírgját, és az apostolok ekkor lehetnek tanúi a mennybe való átvitelnek. Az ekkor mennyekbe emelkedő Istenszülő Szent Tamás apostolnak ajándékozta az övét.

Akarmelyik város (Jeruzsálem vagy Efezus) legyen is Szűz Mária halálának helyszíne, a sok évszázados katolikus és ortodox hittanítás nem sérül ebből a szempontból: Szűz Mária teste is felvétetett a mennyekbe.

